

prof. dr hab. Stanisław Koziara
Katedra Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej
Wydział Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

RECENZJA

dorobku naukowo-publikacyjnego, dydaktycznego i organizacyjnego doktor Anny Lenartowicz-Zagrodnej w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego wszczętym na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego

Sylwetka i droga zawodowa Habilitantki

Doktor Anna Lenartowicz-Zagrodna, której osiągnięcia naukowo-publikacyjne, dydaktyczne i organizacyjne zostaną tu poddane syntetycznej ocenie, jest reprezentantką łódzkiego środowiska filologicznego. W roku 2008 uzyskała w Uniwersytecie Łódzkim tytuł magistra filologii polskiej na podstawie pracy „*„Eklezjastes” Hieronima z Wielunia (1522). Transliteracja i transkrypcja. Monografia języka*, napisanej pod kierunkiem profesor Danuty Bieńkowskiej. W roku zaś 2010 równie pomyślnie sfinalizowała studia na kierunku filologia klasyczna UŁ, uzyskując magisterium na podstawie pracy *Defensio verae translationis corporis Catechismi in linguam Polonicam, adversus calumnias Joannis Seculeciani (1547) Jana Maleckiego – przekład wraz z komentarzem*, przygotowanej pod naukową opieką profesor Jadwigi Czerwińskiej. Zaledwie w dwa lata później, tj. w roku 2012 Anna Lenartowicz-Zagrodna na macierzystym Wydziale Filologicznym UŁ obroniła rozprawę doktorską, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w dziedzinie językoznawstwo w oparciu o rozprawę pt. *Księga Syracha w przekładzie Piotra Poznańczyka. Transkrypcja. Studium monograficzne języka*, nad którą opiekę promotorską i tym razem sprawowała profesor Danuta Bieńkowska. Swoją dotychczasową drogę zawodową i akademicką dr Lenartowicz-Zagrodna związała z dwiema uczelniami – najpierw w latach 2011-2013 jako asystent w Katedrze Mediewistyki i Neolatynistyki w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, by następnie od roku 2013 podjąć obowiązki adiunkta w Katedrze/Zakładzie Historii Języka Polskiego macierzystego Uniwersytetu Łódzkiego, na którym to stanowisku Habilitantka pozostaje zatrudniona do chwili obecnej.

Zainteresowania badawcze

Dotychczasowe zainteresowania naukowe dr Anny Lenartowicz-Zagrodnej sytuują się w obszarze językoznawstwa historycznego, w którym główne domeny tematyczne stanowią studia nad polsko-łacińskimi kontaktami językowymi w zakresie leksykografii, badania nad językiem najstarszych polskich przekładów biblijnych, naukowa edycja wybranych zabytków polskiego piśmiennictwa religijnego oraz translacje na język polski średniowiecznych dzieł łacińskich. Za sprawą posiadanych kompetencji tak w zakresie filologii polskiej, jak i klasycznej Anna Lenartowicz-Zagrodna należy do nielicznych w Polsce badaczy młodszego pokolenia uprawiających językoznawstwo polonistyczne z wykorzystaniem szerokiego instrumentarium filologicznego.

Ocena głównego osiągnięcia badawczego

Jako swoje główne osiągnięcie, będące podstawą w ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego (art. 219 ust. 2 pkt. 2 Ustawy), Anna Lenartowicz-Zagrodna przedstawiła zespół jednoautorskich prac, składających się na cykl zatytułowany *Leksykografia polsko-łacińska w dziejach języka polskiego*. Na dokonania te złożyły się, komplementarne już w wersji tytułowej, dwie monografie: *Z dziejów leksykografii polsko-łacińskiej. Przedmowy do słowników* (Łódź 2020) oraz *Z dziejów leksykografii polsko-łacińskiej. Szkice o słownikarzach i słownikach (XVII-XIX w.)* (Łódź 2021), dopełnione cyklem jedenastu powiązanych tematycznie artykułów i rozdziałów w monografiach, co i w tym wypadku w pełni odpowiada wymogom ustawowym (art. 219 ust. 1 pkt 2b Ustawy). Gwoli formalności przyjdzie jedynie dodać, że ogół tych osiągnięć obejmuje prace powstałe w okresie po uzyskaniu przez Annę Lenartowicz-Zagrodną stopnia doktora nauk humanistycznych.

Jak zatem widać, wskazany cykl publikacji i zarazem główne osiągnięcie badawcze łódzkiej lingwistki obszarem naukowych penetracji czyni historyczne dokonania leksykografii polsko-łacińskiej, stanowiące w znacznym stopniu dotąd zapoznaną część tak leksykograficznych, jak też szerzej historycznojęzykowych studiów nad polszczyzną. Ranga i osobliwość tych dokonań wynika ponadto z faktu, iż celem szczegółowych dociekań Habilitantka uczyniła nie tylko materiał poszczególnych słowników, ale też w równym stopniu przybliżenie sylwetek ich autorów, okoliczności powstania konkretnych leksykonów, nie pomijając także szeregu danych na temat tajników wielorako prezentujących się warsztatów leksykograficznych. Nowatorstwo badawcze Lenartowicz-Zagrodnej niewątpliwie zasadza się i na tym, że podstawą źródłowych prezentacji i opisów uczyniono

prace leksykograficzne nie tylko z kategorii dzieł powszechnie znanych (Volckmar, Knapiesz), ale też prace należące bardziej do obszaru drugiego planu, czy wręcz uważanych dotychczas za *minorum gentium* polskiej leksykografii historycznej.

Pierwsza z przywołanych monografii obiektem szczegółowej prezentacji i analiz czyni przedmowy badanych słowników, będące integralną częścią makrostruktury słownikowej. Godzi się zauważyć, że niemała część z nich została przetłumaczona z języka łacińskiego przez Habilitantkę, które to zadanie samo w sobie stanowiło niemałe wyzwanie z uwagi chociażby na poklasyczny stan łaciny tego okresu, w której zapisana została część przedmów. W wyniku przemyślanej selekcji, Lenartowicz-Zagrodna bliższym analizom poddała te przedmowy, w których ujawniły się różnorakie i cenne dane tak natury metaleksykograficznej, jak też szerzej historycznojęzykowej, jak np. refleksje na temat roli polszczyzny i jej stosunek wobec łaciny, komentarze o właściwościach gramatycznych języka polskiego czy też sprawa roli i znaczenia słownika jako narzędzia w edukacji szkolnej.

Z kolei w drugiej z przedłożonych monografii Habilitantka dokonała w ogromnej mierze pionierskiego przybliżenia sylwetek autorów polsko-łacińskich słowników okresu XVII-XIX w., rekonstrukcji, a nierzadko i weryfikacji rozproszonych bądź w ogóle nieznanych na ich temat danych, „międzyautorskich” odniesień poszczególnych leksykografów, czy też wskazania na motywację, genezę oraz recepcję badanych prac słownikowych. Wreszcie znaczny walor poznawczy kryje się za tą częścią owej monografii, która w postaci rozdziału wprowadzającego przynosi syntetycznie ujęty zarys dziejów leksykografii polsko-łacińskiej. W tak zaprojektowanym opisie ta część „dylogii” Anny Lenartowicz-Zagrodnej w dość unikatowej formie łączy w sobie typ *sui generis* przewodnika po polsko-łacińskiej leksykografii historycznej z cechami tyleż osobliwego, co wielokontekstowego studium na tą częścią dziejów polszczyzny, procesem kształtowania się świadomości i refleksji językowej owego okresu, czy wreszcie miejsca i znaczenia kształcenia odwołującego się do wiedzy i języków klasycznych, w którego procesie kluczowa rola przypadła szkolnictwu jezuickiemu (reformacja *Ratio studiorum*).

Na osobną uwagę zasługuje ciekawie pomyślana i nader atrakcyjna w lekturze warstwa typograficzna i edycyjna obydwu monografii, w których naukowemu komentarzowi towarzyszy bogata warstwa egzemplifikacyjna w postaci oryginalnych ilustracji odpowiednio dobranych części tekstowych badanych słowników, np. oryginalne fragmenty przedmów, podobizny kart tytułowych czy artykułów hasłowych. Walorem tych opracowań jest także uczynienie opisów poszczególnych dzieł leksykograficznych odrębnymi partiami pracy, każdorazowo wyposażonymi w bogatą literaturę przedmiotową.

W bezpośrednim związku merytorycznym z zagadnieniami podjętymi przez Habilitantkę w obydwu monografiach pozostaje cykl jedenastu opracowań o typie artykułów opublikowanych bądź przyjętych do druku w latach 2014-2021. Zaprezentowane w tych opracowaniach rozważania przynoszą po części bardziej szczegółowe oświetlenie osiągnięć polsko-łacińskiej leksykografii widzianych w kontekście konkretnych autorów i ich prac, po części zaś stanowią cenne rozszerzenie refleksji Lenartowicz-Zagrodnej nad historią polsko-łacińskich kontaktów językowych. W kategorii ważnych efektów tychże prac postrzegać należy ich przekrojowe ujęcia, odsłaniające zarówno tendencje rozwojowe polsko-łacińskiej leksykografii, jak też rozliczne filiacje pomiędzy poszczególnymi opracowaniami słownikowymi, polemiki w łonie samych słownikarzy, czy wreszcie rangę i oddziaływanie pojedynczo widzianych prac słownikowych.

Nie ulega wątpliwości, że zarówno zamysł, wykonanie, jak też rezultaty podjętych przez dr Lenartowicz-Zagrodną ekscerpcji i analiz w obydwu ocenianych monografiach, a także w cyklu publikacji artykułowych przynoszą świadectwo rzetelności i oryginalności naukowej, gruntownej wiedzy wspartej autentyczną pasją poznawczą, umiejętności sprawnego operowania warsztatem analitycznym, niestroniącym także od ujęć krytycznych względem dotychczasowego w tym obszarze stanu wiedzy. Rezultaty badawczych penetracji Habilitantki wnoszą tyleż osobny, ile istotny wkład nie tylko do historii polskiej leksykografii, dziejów polsko-łacińskich kontaktów językowych, ale też szerzej postrzeganej rodzimej refleksji historycznojęzykowej.

Pozostałe osiągnięcia naukowo-publicacyjne Habilitantki

Oprócz prac składających się na główne osiągnięcia badawcze, obejmujące studia nad polsko-łacińskimi kontaktami w zakresie leksykografii, dotychczasowa aktywność naukowo-publicacyjna dr Anny Lenartowicz-Zagrodnej znalazła odbicie także w innych domenach refleksji językoznawczej. Ważną pośród nich część zajmują badania nad językiem najstarszych polskich przekładów biblijnych. Zainteresowania Habilitantki tym obszarem tematycznym ujawniły się już w okresie studiów polonistycznych i pisania pracy magisterskiej poświęconej językowi starotestamentowej Księgi Eklezjastesa w tłumaczeniu Hieronima z Wielunia. Kontynuację badania te znalazły w rozprawie doktorskiej, będącej z kolei monografią językową Księgi Syracha w przekładzie Piotra z Poznania oraz w kilku osobnych opracowaniach dotyczących właściwości językowych tego zabytku. Najnowszym zaś owocem zainteresowań Lenartowicz-Zagrodnej tą tematyką stały się badania nad

językową stroną anonimowego, szesnastowiecznego tłumaczenia Księgi Tobiasza i jego trzema edycjami (1539, 1540, 1545).

W poczet osobnych osiągnięć, pozostających w ścisłej zależności z badaniami nad językiem najstarszych polskich przekładów biblijnych, wpisują się powstałe także w okresie podoktorskim prace Anny Lenartowicz-Zagrodnej, obejmujące w pełni naukowe edycje krytyczne przywołanych uprzednio ksiąg starotestamentowych, tj. Księgi Syracha Piotra z Poznania oraz trzech szesnastowiecznych wydań Księgi Tobiasza. W tej dziedzinie badawczej Habilitantki odnotować należy także autorskie tłumaczenie z łaciny poetyckiej parafrazy Księgi Tobiasza autorstwa Mateusza z Vendôme (XII w.), wykonane w ramach grantu realizowanego w Instytucie Badań Literackich PAN. Kolejnym świadectwem latynistycznych kompetencji Lenartowicz-Zagrodnej stało się tłumaczenie łacińskojęzycznych inkrustacji w materiałach przeznaczonych do dwutomowego *Wyboru Tekstów z dziejów języka polskiego* (Łódź 2015), także będącego efektem projektu badawczego. Dla pełnego obrazu osiągnięć w tym obszarze badawczym przyjdzie dopisać publikację powstałą na kanwie rozprawy magisterskiej Anny Lenartowicz-Zagrodnej, a która objęła, jak już wspomniano wyżej, monografię językową wraz z transliteracją i transkrypcją Księgi Eklezjastesa w przekładzie Hieronima z Wielunia.

Te jedynie syntetycznie przywołane dane, obejmujące dokonania naukowo-publicacyjne sytuujące się poza osiągnięciem będącym podstawą niniejszego postępowania awansowego, nijak nie sposób zaliczyć w poczet prac drugiego planu. Wskazują one bowiem na niezwykle bogaty i dojrzały warsztat filologiczny Habilitantki, ujawniający na równi kompetencje historycznojęzykowe, krytyczną edycję tekstów staropolskich z obszaru przekładowo-biblijnego czy wreszcie szczególnego rodzaju umiejętności w zakresie translacji ważnych tekstów łacińskich na język polski.

Sumaryczne i naukometryczne zestawienie osiągnięć naukowych Habilitantki

Mimo iż nie wielkości liczbowe przesądzają o wartości danego dorobku naukowego, to jednak godzi się także na poczet niniejszej opinii przybliżyć dokonania Habilitantki w ujęciu sumarycznym, a także naukometrycznym. W pierwszej kolejności wskazać zatem przyjdzie na sześć jednoautorskich monografii, spośród których cztery stanowią opracowania o typie naukowych edycji krytycznych zabytków staropolskiego piśmiennictwa przekładowo-biblijnego, a także na osobne tłumaczenie na język polski dzieła łacińskiego wraz z aparatem krytycznym. Równie ważne miejsce w tym dorobku zajmuje liczba dwudziestu sześciu

artykułów opublikowanych w recenzowanych i liczących się czasopiśmie, seriach wydawniczych oraz monografiach wieloautorskich. Ilościowe zestawienie oraz spektrum gatunkowe owych dokonań poszerza się wraz z uwzględnieniem faktu udziału Habilitantki w redakcji naukowej pięciu monografii oraz dwóch prac wieloautorskich. Dodać w tym miejscu godzi się, że przemożna część owych osiągnięć przypada na okres od uzyskania przez Wnioskodawczynię stopnia doktora nauk humanistycznych.

Nie sposób w tym miejscu nie skonstatować, że są to dane świadczące o tym, że Anna Lenartowicz-Zagrodna, jako reprezentantka młodego pokolenia lingwistów z zaledwie dziesięcioletnim stażem akademickim, tyleż z odwagą, ile z pełnym sukcesem „uprawia” najbardziej dojrzałe i wymagające wszechstronnych kompetencji gatunki dyskursu naukowego, za jakie uznać należy monografie oraz naukowe edycje krytyczne.

Osobnym miernikiem owych dokonań są dane naukometryczne, wskazujące na liczbę cytowań prac Habilitantki (21) oraz informację o posiadanym indeksie Hirscha (3). Uznanie budzi liczba 620 punktów wyliczonych na podstawie listy MNiSW, uzyskanych wyłącznie za publikacje z lat 2017-2021.

Udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych

Od początku działalności akademickiej stałym forum dla prezentacji wyników swoich badań dr Anna Lenartowicz-Zagrodna uczyniła wystąpienia na krajowych i międzynarodowych konferencjach i sympozjach naukowych. Aktywność ta mierzy się liczbą 26 udziałów wraz z referatem na ogólnopolskich i międzynarodowych inicjatywach konferencyjnych zorganizowanych niemal we wszystkich ośrodkach uniwersyteckich w Polsce.

Uczestnictwo w pracach zespołów badawczych

Osobną część dotychczasowej aktywności naukowej Habilitantki stanowią Jej udziały w realizacji zespołowych prac badawczych. Jako nieczęsty i świadczący o niezwykle wysokich kompetencjach uznać należy fakt ośmiokrotnie pełnionej przez Annę Lenartowicz-Zagrodną funkcji kierownika sfinalizowanych bądź trwających grantów i projektów, a także bycie trzykrotnie współwykonawcą takowych przedsięwzięć. Mowa tu o projektach nie tylko realizowanych w ramach zadań badawczych UŁ, ale też inicjatywach o randze ogólnopolskiej.

Odbyte staże w instytucjach naukowych

W krąg dotychczasowych doświadczeń naukowo-akademickich dr Anny Lenartowicz-Zagrodnej wpisuje się również staż naukowy odbyty w latach 2019-2020 w Instytucie Sławistyki PAN pod opieką naukową profesor Marii Trawińskiej. Zapewne specyfiką zainteresowań badawczych tłumaczy się fakt mniejszej aktywności Anny Lenartowicz-Zagrodnej na polu kontaktów z zagranicznymi ośrodkami akademickimi i uniwersyteckimi.

Osiągnięcia w dziedzinie dydaktyki akademickiej oraz popularyzacji nauki

Obok dokonań naukowo-publikacyjnych kandydatom do stopnia doktora habilitowanego i zarazem statusu samodzielnego pracownika naukowego ustawowo stawiany jest wymóg posiadania określonego dorobku w zakresie dydaktyki akademickiej oraz popularyzacji uprawianej przez siebie dziedziny badań. W pierwszym z tych obszarów Wnioskodawczyni legitymuje się należnym zespołem dokonań. Posiadane kompetencje w zakresie dwóch specjalności filologicznych – polonistycznej i latynistycznej – dr Lenartowicz-Zagrodna mogła spożytkować dotąd jako prowadząca szerokie spektrum zajęć na kierunkach filologia polska, filologia klasyczna oraz na studiach podyplomowych z edytorstwa. W poczet doświadczeń dydaktycznych przyjdzie także zaliczyć wielorakie dotychczas pełnione funkcje: opiekuna roku, sekretarza komisji rekrutacyjnej, opiekuna stażu zagranicznego pracownika naukowego czy też autora programu zajęć. Z przedłożonej dokumentacji, skądinąd niezwykle solidnie przygotowanej, nie wynika natomiast, aby Habilitantce powierzane były dotąd funkcje kierownika seminarium czy też promotora pomocniczego, co w świetle aktualnych zarządzeń nie stanowi wymogu w staraniach o stopień doktora habilitowanego.

Niemalym zespołem osiągnięć może wykazać się dr Lenartowicz-Zagrodna także w obszarze popularyzacji nauki oraz współpracy z otoczeniem. Do dokonań w tej dziedzinie zaliczają się m.in. takie inicjatywy i działania, jak: udział w organizacji obchodów „Międzynarodowego Dnia Ojczystego”, promocja studiów polonistycznych w ramach dni otwartych organizowanych w UŁ, a także koordynacja konkursów wspierających talenty pisarskie. Za ważny rodzaj doświadczeń i działań popularyzacyjnych uznać należy aktywność Habilitantki na rzecz krzewienia kultury języka, czy wreszcie wygłaszanie prelekcji kierowanych do młodzieży szkolnej.

Aktywność na polu organizacyjnym

W obszarze dotychczasowych doświadczeń i osiągnięć Habilitantki mieszczą się także należne dokonania o charakterze organizacyjnym oraz w sferze uczestnictwa w życiu naukowym. Obejmują one liczne udziały Anny Lenartowicz-Zagrodnej w gremiach kolegialnych Uniwersytetu Łódzkiego, funkcję pełnomocnika Dyrektora Instytutu Filologii Polskiej i Logopedii ds. promocji, a także osoby odpowiedzialnej za opracowanie dokumentacji bibliograficznej prac językoznawczych łódzkiego środowiska polonistycznego. W tym miejscu dołączyć należy także informację o siedmiokrotnym udziale łódzkiej lingwistki w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji organizowanych bądź to przez macierzystą Uczelnię, bądź też we współpracy z Uniwersytetem Zielonogórskim. Ważną część tego rodzaju dokonań stanowi obecność Habilitantki w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism w roli redaktora językowego kilkunastu monografii jedno- i wieloautorskich.

Nagrody i wyróżnienia

Na potrzeby niniejszej opinii przyjdzie także zauważyć i podkreślić, że za swoje dokonania naukowe, a także osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne dr Anna Lenartowicz-Zagrodna była wielokrotnie wyróżniana nagrodami przyznanymi przez władze Uniwersytetu Łódzkiego. Godzi się również dodać, że łódzka lingwistka jest laureatką VIII edycji prestiżowej Nagrody im. Czesława Zgorzelskiego za najlepszą pracę magisterską w dziedzinie językoznawstwa.

Konkluzja

W świetle przedstawionej powyżej syntetycznej opinii na temat naukowo-publicystycznych, dydaktyczno-popularyzatorskich oraz organizacyjnych osiągnięć dr Anny Lenartowicz-Zagrodnej przyjdzie stwierdzić, że reprezentują one zespół dokonań, których ranga i znaczenie zaznacza się na kilku płaszczyznach. W obszarze głównego osiągnięcia badawczego, będącego podstawą w niniejszym postępowaniu o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego, mamy do czynienia z tyleż osobnym, ile oryginalnym wkładem łódzkiej lingwistki w dzieło rozpoznania i przybliżenia mniej dotąd znanych dziejów polsko-łacińskiej leksykografii historycznej. Zaprezentowane w postaci dwóch monografii oraz cyklu

powiązanych tematycznie artykułów dokonanie przynosi ujęcia odznaczające się wysoką dojrzałością metodologiczną, warsztatową, a także dociekliwością badawczą, wzbogacającą na równi dotychczasowy stan rodzimej wiedzy leksykograficznej, jak też szerzej pojętej refleksji historycznojęzykowej. Do osiągnięć tych dopisuje się zespół równie znaczących efektów naukowych i publikacyjnych powstałych także w okresie po uzyskaniu przez Wnioskodawczynię stopnia doktora nauk humanistycznych. Mowa tu o cyklu prac w dziedzinie badań nad językiem najstarszych polskich przekładów biblijnych, które w formie monografii językowych, edycji krytycznych oraz prac translacyjnych szeregu zabytków literatury przekładowo-biblijnej wydatnie wzbogaciły polskie badania filologiczne, a po części też teologiczne. Do dokonań tych dopisuje się tyleż należny, co znaczący zbiór osiągnięć Habilitantki na polu dydaktyki akademickiej, popularyzacji uprawianej przez siebie dziedziny nauki, a także aktywności w obszarze naukowo-organizacyjnym. Wszystko to razem wzięte w pełni wychodzi naprzeciw ustawowym wymogom stawianym kandydatom do stopnia doktora habilitowanego (art. 219 ust. 1 pkt 2 i 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.). Z pełnym więc przekonaniem za pośrednictwem ustawowo powołanej Komisji Habilitacyjnej wnioskuję do Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie językoznawstwo o nadanie dr Annie Lenartowicz-Zagrodnej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Kraków, dn. 3 grudnia 2021 r.

